

3 Kända ombyggnader, förändringar och underhållsarbeten

3.1 Källor och litteratur

UM	Upplandsmuseet, faktarummet, ärendearkivet
SHM	Internet, Historiska museet, databasen Medeltidens bildvärld
HG	Gad, Helge. Jordbruk och industri /.../ i Västland. UNT:s julbilaga 1950
HM	Molin, Harry. Karlholms bruks bok. 1950
VK	Ericson, Ingvar (red). Västlands kommun 1919-1973: en minnesskrift... 1974
LL	Ljungström, Lars. Västlands kyrka och Karlholms kapell. Upplands kyrkor 190. 1982
NS	Söderlund, Niclas (kyrkvaktmästare). Muntliga uppgifter 2006-06-15

3.2 Kronologisk förteckning

Årtal	Händelse	Källa
1300-t början	Gamla kyrkan byggs.	LL
1400-t	Dopfunten tillverkas av Vattholmamarmor.	LL
1600-t	Bänkinredning och panelklädd dörr tillkommer troligen under detta sekel.	
1682	Storklockan gjuts om.	LL
1708	En ny predikstol sätts upp i gamla kyrkan.	LL
1718	Mellanklockan gjuts.	LL
1739	Lillklockan gjuts.	LL
1747	En ny orgel tas i bruk.	LL
1747	En ny klockstapel byggs vid gamla kyrkan.	LL
1810	Mellanklockan gjuts om.	LL
1847	Länsbyggmästare Carl Axel Setterberg i Gävle bearbetar arkitekten J F Åboms ritningar till Hamrånge kyrka, och gör en ansökan till Överintendentsämbetet om byggande av ny kyrka i Västland.	LL
omkr 1855	Den nya kyrkan börjar byggas. Bänkar och predikstol nytillverkas. Kyrkan rymmer 1000 personer.	LL
1855	Gamla kyrkan rivs. Orgeln flyttas till nya kyrkan. Klockstapeln rivs, och klockorna flyttas till det färdiga tornet. Dopfunten kommer på avvägar.	LL
1862	Nya kyrkan invigs. Kring kyrkogården löper ett staket av gjutjärn.	LL
1877	Kyrkskolan byggs vid Kyrkbacken, norr om kyrkan.	
1909	Dopfunten påträffas och tas om hand av Statens Historiska Museum.	LL
1922-24	Kyrkan genomgår en större reparation. Innanfönster tillverkas. Det senmedeltida triumfkrucifixet restaureras. Ett klot från 1708 års predikstol monteras ovanpå nuvarande predikstolens tak.	LL UM
1922-24	Målade korfönster anskaffas.	LL
1920-30-t	Kyrkogården utvidgas mot söder, som ett beredskapsjobb.	NS
1920-30-t	Antagligen är det nu som ett bisättningsrum byggs i kyrkogårdens terrassmur mot landsvägen. Altare i svart marmor, väggar och tak vitkalkade.	NS
1936	Historiska museet återlämnar dopfunten till församlingen.	LL
1939-45	På gamla kyrkogården sker vandalisering: gravvårdar av metall säljs som skrot.	UM

1950	Storklockan gjuts om.	LL
1956-57	En genomgripande ombyggnad äger rum, efter förslag av Årland Noreen och Carl Hampus Bergman. Kyrkorummet kortas av 6 meter bl a genom att orgelläktaren flyttas fram. Brudkammare, kapell, WC, notförråd, bibliotek m m skapas under och på läktaren. Bänkarna byts ut. Elektrisk uppvärmning införs. Predikstolen sänks, klotet tas bort. Golvet i koret läggs med hyvlad kalksten, i gångarna läggs rött tegel. I Ansgarskapellet, under läktaren, placeras delar från den gamla kyrkan: predikstolens korg, som konserveras, ett par bänkdörrar, en skadad Kristusbild.	LL VK
1956-59	En ny orgel byggs bakom 1747 års fasad.	LL
1962	Utvändig renovering, efter handlingar från 1955. Taket täcks med kopparplåt, fasaderna putsas om, tornursanläggningen byts.	UM VK
1970	Kyrkskolan tas i bruk som församlingshem.	
1970-80-t	En liten klockstapel med en klocka sätts upp framför församlingshemmet.	
1973	Östra kyrkogården invigs mellan kyrkan och ån. Den utgörs av gräsgravar. Trappa och murar är i kvartsit. Den äldre kyrkogården utvidgas eller görs om med några gräsgravskvarter. Kanske är det nu som ett ursprungligt staket av gjutjärn tas ned.	VK
1976	Tillstånd ges till fällning av nio äldre träd mellan västra kyrkogårdsmuren och landsvägen.	UM
1980	Valven över kyrkorummet isoleras, fönster och dörrar tätas.	UM
1980-t	På kyrkogårdens äldre del (norr om kyrkan) läggs gångar med ölandssten. Bisättningsrummet mot landsvägen används inte längre.	NS
1990	Kyrkogården utvidgas söder om Östra kyrkogården. Kistgravfält och minneslund tillkommer.	UM
1993	Häckar och grusytor tas bort i tre gravkvarter omedelbart söder om kyrkan.	UM
1994	Åtgärdsprogram för underhåll av interiören upprättas av en konservator.	UM
1995-96	Fönstren målas invändigt.	NS
1997	Fönstren målas utvändigt.	NS
1996-97	Invändig renovering med konservatorsmedverkan. Sprickor kilas, putslagning.	UM
1997	Konservatorn återmonterar 1708 års klot på "nya" predikstolens tak, på församlingens önskan men under motstånd från länsstyrelsen. Altarkrucifixet flyttas till korväggen strax bakom.	UM
2004	Ett skrudskåp sätts in i sakristian.	UM
2005	Taket täcks om med ny kopparplåt. Kors m fl takprydnader förgylls, Till södra korset tillverkas ny trästomme. Nockräcke monteras. Tornfönstren målas. Fasaderna putslagas och avfärgas.	UM
2005	Rullstolsramp anordnas vid ingången. Trappan läggs om.	UM